

Telêga.

O. Telêga f. currus, cf. magy. taliga.

S. Tolige pl. teležnik, telingar, sicer bulg. serb. polj. rum.; pomni tačke curriculum trusilis iz takati schieben.

Tepsti.

O. I teti -pa -esi ferire, flagellare, cf. tûpütati calcare, palpitare, tûpütü strepitus, -tilo torcular; scr. tup pulsare.

S. Tepsti je tudi blaterare, — se vagari, tepec lanarius, volnotepec carminarius, tepež erro, tepežnica flagellatio; s tûpütü primerjate nsl. cepet zappeln, cepaš put via trita, cepeliši calcei.

Tešti.

O. Tekā -česi, tēkati, teča cursor, fluxio; tečiči cursor, tekyča viator, tečljavü cf. germ. läufig, ticati -čā currere, -canije fluxus.

S. Tek- rad. in fontt. pslov. non legitur, nsl. teknoti, tečnost, kaj u tek ide, tekovit, tečen sapidus, tečno jesti; tek stadium, fuga, cursus, fluxio; teč f. anwelle, tečaj cardo, serb. teklič praecursor; tēkati cursitare, tekati se in der brunst sein (von kühen); tekanje.

Te — ti.

O. Te conj. et, tere, teri; teprüvo adv. nunc, tepervo, rus. teperi; ti a) conj. et p. četyri desęti ti düva, vü sredu ti vü pětükü, β) vero, γ) additur adverbiiis kako et tako.

S. Nsl. fris. te, tere; te tum; stoper; ti p. anti, onti (cf. čes. ano), ontipa, bašti (cf. büši stsl. adv. omnino), kajti quia, kakti uti, kot (pro kakoti) uti, niti neque, nuti en (ubi ti forte pro tebē), not; hrov. iliti, nut, serb. kakonoti, oliti.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levičnik.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

V daljnih gospodarstvenih podukih prestopili smo na spremljivost ledine, t. j. tratnega in gojzdnega zemljišča v rodovitno polje. Da to dáje mnogo terdega in hudega dela, zlasti kjer je zemlja zeló z koreninami preprežena, je gotovo; a potrebno je, da se taki svet tako rekoč naj pred odprè ozračju

(atmosfera), kateri njegove mineralične dele razkroji, zrahlja in tako zemljo plodno dela. — Obravnavalo se je dalje o zatiranju raznega plevela, s katerim ima, kakor je g. docent dobro rekel, obdelovalec zemlje vedni boj. Razkladalo se je dalje o gnojenju, o semenskem sejnanju in sadenju, in pri tej priliki priporočevalo se je tako imenovano tripoljno gospodarstvo, po katerem naj se $\frac{1}{3}$ zemlje obseje z oziminami, $\frac{1}{3}$ z jürino, in $\frac{1}{3}$ naj se pusti v ledino, katero poslednje je v mnogem oziru za polje kaj dobro in koristno. — Dalje govorilo se je o delavnih močeh, ki so: človeška, živalska in parna. Človeška moč je naj dražja, pa pri goratih kmetijah, potem pri vinoreji in pri pridelovanju tobaka neogibno potrebna. O živalski moči se je govorilo, da so za hitrejša dela, n. pr. za brananje (vlačenje) in mnogo vožnjo konji boljši; pri oranju pa imajo voli predstvo zastran mnogih zaprek, ki se mnogokrat v zemlji skriti nahajajo in katere konji le preradi z naglico hočejo ožugati. Priporočal je g. profesor tudi rabo krav za vožnjo in obdelovanje zemlje, ki so ravno tako sposobne za taka dela; samo malo več hrane naj se jim daje, in kedar so bréje, naj se jim ložeje naklada. Šaljivo je pri tej priliki vzel v misel nekako kmetijsko aristokracijo, ki hoče dandanašnje vse že s konji obdelati in katera prepušča voliče in kravice kmetijskemu proletarijatu, ali kakor jih Nemeč nekako zaničljivo „Kuhbäuerlein“ imenuje, akoravno pa poslednji mnogokrat dosti ložeje shaja, kakor njegov gizdavi gospod tovarš — kmet. — O parni moči se je reklo, da se z njo dandanašnje, zlasti po Angleškem, v Ameriki in tudi v Egiptu že zelo polje obdeluje; — Avstrija je imela lanskega leta samo še le tri parne pluge. —

V daljnih ukih se je govorilo o raznem kmetijskem orodju za ročno in vozno delo. Posebno voznega orodja (plugov, brán, valjarjev i. t. d.) imenovalo se je toliko in tako raznoverstnega, ter razkladalo, kakošno je za to ali uno zemljo, za bolj globoko ali plitvo oranje i. t. d. koristno, da o tem ne morem tu bolj natančno govoriti. Kazale so se nam vsa važniša orodja tudi pri posebnih demonstracijah v mičnih modelih in razkladala njihova mnogostranska raba. *) — O oranju, brananju in valjanju za raznoverstna žitna plemena, za kúho (podzemeljice, repo, peso, korenje i. t. d.) in kermne rastline se je mnogo govorilo;

*) Če mi bo dopuščal čas, da bodem mogel tudi o demonstracijah kaj pisati, bodem o teh orodjih takrat še bolj natančno omenjal. Pis.

— med mnogim drugim je bilo povdarjeno, da naj se po goratih ali gričnatih njivah orje tako, da se o deževju rodovitna perst v ravnine ne poplakne; zraven naj se pa skerbi, da voda po njivah tudi ne zastaja i. t. n. —

O gnojenju se je povedalo, da ima namen, zemlji dajati tako rekoč živež, ki se potrebuje za prihodnji sadež, ali pa poverniti ji zopet rodovitnost, ki ga je po prejšnjih sadežih zgubila. Našteval se nam je gnoj po naslednji razredbi:

a) gnoj iz bleva, ki je naj boljši, ker ima naj več organskih bitnosti (organische Substanzen). Boljšo ko ima živina kermo, boljši je gnoj.

b) Gnoj iz stranišč. Tudi ta je različen po živežu človeškem, boljšem ali slabšem.

c) Guano, to je ptičjek iz spodnjih ameriških otokov. Tega gnoja (saj pravega) se vender komaj kaj še več dobi.

d) Kostí in košččna moka, tudi lasje, meseni ostanki, kri i. t. d.

e) Ostanki rastlinskih materij, namreč préša. Ker so pa te za gnoj nekako premastne, je bolje, da jih pokermimo, in jih tako po posredstvu živalskega trupla predelamo v gnoj.

f) Mineralije, namreč gíps, apno, gnojna sol i. dr.

g) Kompost, t. j. umetni gnoj, kterege se dandanašnje mnogo naredi, ki pa je malo vreden. *) In slednjič

h) rastlinski gnoj. — Priporočila se nam je pri tej priliki knjiga: „Dr. Emil Wolf, praktische Düngerlehre. Berlin, II. Auflage“. **) Prevdarjala se je potem tudi nekoliko po kemičnih pravilih gnojeva vrednost raznih živali, namreč goveje živine, ovac, konj, presičev in tudi domače perutnine; mimgrede pa se je tudi govorilo o neposrednem gnojenju z ovcami po zapertih pašnikih, kar Nemci „Pferchen“ imenujejo. — Zatim je prišla na versto razna stélnja, kakor slama (s katero se pa zastran visoke cene le redko kje nastilja), skisano seno, gojzдна stelja, listje (ki je pa malo vredno, ker prenerado sprejema mokroto), mah, praprot, ajdovica, žaganje, pezdírije (poslednje dvoje zastran živinske snage tudi ni posebnega priporočila

*) Pri tih in mnogih drugih prilikah nam je gosp. profesor živo na serce pokladal, ja ne verovati časnikom, ki velikokrat kako reč, ki se na prodaj ponjuja, na vsa usta hvalijo, prav pogosto pa še piškovega oreha ni vredna. Pis.

**) Med drugim smo bili dobili o sklepu gospodarstvenega kurza tudi to knjigo od slav. ministerstva v dar. Pis.

vredno). Tudi šotasta perst je dobra. Glede kidanja naj se pazi na srednjo mero; kajti dobro je, da steljo živina dobro pohodi in pocoklá, v blatu pa se je predolgo tudi ne sme pustiti stati, ker se od tega rade pri živini izcimijo bolezni na parkljih i. t. d. — O gnojiščih se nam je posebno svetovalo, kako in kje naj se napravljajo in kako naj se na nje veliko gleda. „Ena glavnih napak naših kmetij je“, djal je g. docent, „da se na gnojišča tako malo pazi, ker se po tej poti silno veliko naj boljših sókov za zemljo pozgubi“. —

Ko se je bilo v daljnih ukih o zgoraj navedenih različnih gnojih in njihovi rabi še bolj obširno in natančniše govorilo, svetovalo se je potem še, kako naj si kmetijski gospodar sam napravi tako imenovani „kompost“. Za taki gnoj imajo pri vsakem gospodarstvu dovolj pripravne šare, n. pr. pepela, saj, smeti, ostankov od mesnine, kervi, rogov; tudi plevel je za to dober. Vse to naj se zmesi s perstjo. Daje sicer napravljanje takega gnoja dovolj dela, ali trud je obilno poplačan. Prostor za pripravljanje komposta naj se zvoli, kjer je dovolj persti; naj bolje je tudi, ako je v kaki nižavi, da se gnojnica o deževju odcejati ne more. Dobro je tudi, ako se taki gnoj napravi blizu tam, kjer se potem rabi. Vzame naj se za kompost n. pr. ena versta zemlje, ena versta plevela, ena versta pepela, potlej zopet zemlje, smeti, saj i. t. n. Vse to naj se ohrani po mogočnosti vlažno, torej je dobro, če se kúp pogosto z gnojnico polija. Da se mokrota ne odceja proč, naj se nasuje okrog kompostnega kupa persteni našip. Ako se more taki gnoj večkrat tudi s šublo razbosti, premesiti in razstavljeni zopet na kúp naložiti, je zlasti dobro pri tacihtvarinah, ki nerade gnijejo. Le na to naj se pazi, da se, če začénja na kompostnem kupu plevel zeleneti in rasti, ne pusti v cvet iti, in bi se tako namest gnoja le razširjenje plevela pospeševalo. Sploh naj se njivam s kompostom ne gnoji, ampak travnikom, vinogradom, sadonosnikom i. t. n. — Še en način, z rastlinami gnojiti (Nemci imajo za to izraz „Gründüngung“) se nam je kazal, in se je priporočal zlasti za oddaljena polja in za taka gospodarstva, kjer gnoja manjka. Za tako gnojenje se vseje na polje n. pr. ajda, grahorica, — ki pa je predraga; — tudi oljnate rastline, kakor n. pr. ogeršica, so za to dobre. Take rastline naj se prej z valjanjem potlačijo k

zemlji in potem podorjejo. Že pri Rimljanih je bil bajè ta način gnojenja znan in v navadi.

K sklepu tega oddelka se je še priporočalo tudi gnojenje travnikov. Gnojica, — tudi mastna perst je za to kaj dobra. Umni in dobri gospodarji gnojijo celó že planinske pašnike, kar se zlasti na Švicarskem prav pogosto vidi. (Na ta predmet pridem kasneje še enkrat). (Dalje prih.)

Ogled po šolskem svetu.

Iz Dolenskega. Silno dolgo ti že nisem, ljubi „Tovars“, postal kakega dopisa, danes pa ti zopet pišem, če mi oblubiš, da mi ne boš dopisov neljubo pristriigoval, to je, da bi kako grenko pa resnično, ki bi jo vtegnil po priliki temu ali uencu pod nos dati, iz praznega strahu izpustil. Po pravici ti moram povedati, da se učitelji sploh pritožujejo, da imaš ti premalo poguma, ter da si prehladen. S tem pa gotovo nočejo reči, da moraš biti rogovilež. *) — Za danes te prosim, povej mi, na kaj se oni gospodje, ki učiteljem službe delé, opirajo pri tem opraviilu, če ti je to sploh znano? Po deželi čujemo čudne reči, ki nam prav v glavo nočejo. Tako mi je včerej pravil prijatelj, da je hotel prositi za službo v Loški potok, pa da mu je neki gospod, kteremu je Bog srečo dal, da more tudi v bolj skrivne kote pogledati, povedal, da je ona služba že oddana, da je vsaka prošnja, vsako spričalo zastonj, ker nekdo ima strica, kteri mu bo gotovo pripomogel, da dobi to službo. Pravil mi je na dalje, da je prosil za Metelkotova darila, da je imel od svojega župnika izverstno spričalo in tudi c. k. okrajna gosposka ga je priporočala, pa vse zastonj, nič ni dobil; kaj mu je manjkalo, sam ne vé; le to vé, da nima niti strica, niti prijatelja, ki bi zanj govoril, kar menda dan danes mnogo velja.

Poznam tudi nekaj gospodov, ki so dobili Metelkotova darila, in smem reči, da ta človek, ki ga jaz mislim, je že izredil na tisuče drevesec, in po vsi občini je živelj sadjerejo, ko marsikteri srečnih njegovih tovaršev še v ta namen nožička, toliko manj pa lopate ni imel v rokah.

Nekdaj so učitelji terdili, da ima gosp. Zavašnik svoje ljubčike, kterim vse dá, kar poželijo, drugi pa morajo biti zadovoljni z ostanki; kako je pa dan danes, ker gosp. Zavašnik ni več naš poglavar, kdo ima pa danes svoje ljubčike? Povej nam ljubi „Tovars“, kaj nam je sirotam storiti, kako si čemo pridobiti ljubezen onih mož, kteri imajo našo osodo v rokah, tudi mi drugi bili bi radi njih serčki! **) — Tako ravnanje gotovo ne spodbuja učiteljev k pridnosti, ampak jih le ohlaja, in nazadnje se može, kterih serce je za šolo gorelo, svojemu poklicu popolnoma odtegnejo, ker že naprej vidijo pokopano svojo prihodnost.

Pravicoljub.

*) Ko bi bili vi na našem mestu, bi včasih drugače sodili. Vredn.

**) Delaj vestno in pošteno — hodi kakor po dnevu — in zmagal bodeš. Vredn.